

УДК 811.14'367.633'37

ПРИЙМЕННИКОВІ І БЕЗПРИЙМЕННИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ З ЧАСОВИМ ЗНАЧЕННЯМ У ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

Михайло Сенів

Донецький національний університет
вул. Університетська, 24, Донецьк, 83055, Україна
e-mail: elensav@mail.ru

Досліджено прийменникові і безприйменникові конструкції, що передають часові відношення в латинській мові. Розглянуто лексико-семантичні групи із часовим значенням. З'ясовано, що в системі лексичного часу найбільш експліцитно відображається зв'язок мовного часу з категорією фазисності, кількості, якості, аспектуальності, а також з поняттями міри, норми, ритму. Це дає можливість співвіднести семантичне поле темпоральності з іншими мікросистемами (наприклад, просторовою).

Ключові слова: латинська мова, прийменникові і безприйменникові конструкції, темпоральність.

Темпоральність є однією із найважливіших мовних категорій і має універсальний характер. Часова характеристика властива будь-якому висловленню, виступаючи як обов'язкова його властивість. Відношення “раніше-пізніше узагальнюються людською свідомістю і виражаються за допомогою лексичних та синтаксичних засобів функціонально-семантичної категорії темпоральності. Відношення “минуле-теперішнє-майбутнє”, типізуючись у свідомості людини, передаються за допомогою категорії часу дієслова. Дієслівно-часові форми є центром, морфологічним ядром загальної категорії темпоральності. Всі інші засоби вираження об'єктивного часу (лексичні, синтаксичні) розміщуються на периферії і виступають його конкретизаторами [2, с. 17–25].”

Прийменникові й безприйменникові конструкції - це синтаксичний засіб відтворення часу в загальній системі категорії темпоральності [1, с. 18]. Проте й він становить собою складну систему, найголовніші протиставлення якої є своєрідною семантичною репрезентацією таких основних ознак реального часу, як послідовний перебіг подій чи явищ, тривалість їх та повторюваність

Актуальність цієї роботи зумовлена тим, що поле темпоральності у класичних мовах, зокрема в латинській, вивчено недостатньо [4; 7, с. 75; 6, с. 157–185]. Відсутні спеціальні роботи, присвячені комплексному аналізу темпоральності як багатопланової системи. Очевидна необхідність теоретичного і практичного опрацювання поля темпоральності з урахуванням досягнень сучасної лінгвістики. Важливими в цьому плані є питання з'ясування місця лексики в системі мовних засобів вираження часу, природи лексико-семантичного класу часових позначень, типу лексичної мікросистеми, до якого належить цей клас, складу і меж мікросистеми часових позначень. Слід також визначити, яке місце займає часова лексика в рамках функціонально-семантичного поля темпоральності.

У статті основна увага звертається на розгляд лексико-семантичних груп, які входять до складу прийменникових і безприйменникових конструкцій із часовим значенням.

Усередині функціонально-семантичного поля всі одиниці семантично співвіднесені та об'єднуються в лексико-семантичні групи на основі ідентифікуючих і диференційних сем. Кожна лексико-семантична група має свій набір і комбінації сем, тому характер системних зв'язків усередині лексико-семантичних груп різний. Окремі лексико-семантичні групи внаслідок багатозначності слів, що входять до них, тісно переплітаються між собою.

Лексико-семантичні групи, які передають часові відношення, які і майже усі інші лексико-семантичні групи, характеризуються в латинській мові обмеженим лексичним складом. Певному набору значень відповідає і певний набір граматичних засобів (у нашому випадку лексико-семантичних груп, що виражають це значення). Описуючи лексико-семантичні групи з часовим значенням, ми в цьому випадку виходимо передусім з того, що клас слів – це семантично-однорідна група слів усередині певної частини мови, яка бере участь у вираженні даної лексичної і граматичної категорії і характеризуються здатністю вживатися або не вживатися в певних словоформах за певних умов, вступати або не вступати у сполучення з певними класами слів інших частин мови [3, с. 27–34]. Клас слів, як правило, виділяється тільки для даної синтаксичної категорії. Виділені нами лексико-семантичні групи слів актуальні для вираження часових відношень у латинській мові, хоч самі по собі іменники можуть брати участь і у вираженні інших категорій. Лексико-семантичні групи виступають як єдине ціле при вираженні певного значення, а іменники, що входять до тієї чи іншої лексико-семантичної групи можуть виступати в одній або декількох лексико-семантичних групах [5, с. 95]. Конкретизатори темпорального значення формуються на базі лексем часової і нечасової семантики. На підставі аналізу лексикографічних джерел і різноманітних творів римських авторів різних періодів можна узагальнити, що для латинської мови характерні такі лексико-семантичні групи слів з часовим значенням:

1. Лексико-семантична група назв часових одиниць та їхніх частин: *hora* – *час (взагалі); час року; пора; година*:... “*singularis nostri consecrati expugnauerunt, ut perpaucas ex omni numero noctis interventu ad terram pervenerit ex omni numero noctis interventu ad terram pervenerit, cum ab hora fere quarta usque ad solis occasum pugnaretur* (Caes. В. Г., III, 15, 4). - *Наші захоплювали їх поодиноці, так що із усієї кількості (кораблів) кілька дуже нечисленні дістались берега з настанням ночі оскільки битва тривала від четвертої години аж до заходу сонця.*

До цієї лексико-семантичної групи входять також: *septimana* – *седмиця, тиждень*; *mensis* – *місяць*; *saeculum* – *епоха, вік, період*; *annus* – *рік* та інші.

2. Лексико-семантична група назв певних відрізків часу:

biennium, dieteris – *дворіччя, дволіття*; *triennium, trieteris* - *триріччя*; *quadriennium* - *чотириріччя*; *quinquennium* – *п'ятиріччя*; *sexennium* – *шестиріччя*; *septennium* – *семиріччя*; *decennium* – *десятиріччя*; *vicennium* – *двадцятиріччя* і т. п. До цієї лексико-семантичної групи можна віднести групу слів, яка має значення термін, строк, конкретно визначений проміжок часу: *biduum* – *дводенний проміжок; що триває два дні*; *triduum* – *триденка, триденний проміжок*; *quadriduum, quatridduum* - *чотири дні, чотириденний проміжок*; *binoctium* – *дві ночі (biduo et binotio – протягом двох днів і двох ночей)*; *trinoctium* – *проміжок у три ночі і т.п.*

3. Лексико-семантична група невизначених (неконкретних) відрізків часу: *tempus* – *час, пора*; *tempus anni* – *пора року*; *aera* – *ера*; *aevum (pidше aevus)* – *безкінечність часу, вічність*; *aevum* - *старість; покоління, пора*; *aevitas* – *вік, вічність (ad aevitatem temporis – до схилу віків, до віку вічного, довіку)*; *aetas* – *епоха, пора, час (також покоління)*; *aetas* – *вік; вік людини (ad duos aetatis suae annos – до дворічного віку)*; *aeternitas* – *вічність, без-*

смертя (in perpetuas aeternitates – на вічні часи); *intervallum* – проміжок часу; *час*; *період*; *строк*, *термін*; *spatium* – час, проміжок часу; *період*; *строк*; *momentum* – мить, момент (*momento temporis* – в одну мить) та інші.

4. Лексико-семантична група назв частин дня (добі): *mane* – ранок; *dies* – день; *vesper* – вечір, *nox* – ніч: “...et togae virilis die circa mediam noctem sine, sollemni officio lectica in Capitolium latus est (Suet. Claud., 2) “...і у день повноліття був доставлений на Капітолій у носилках посеред ночі і без будь-якої звичної урочистості і т. п.

5. Лексико-семантична група назв частин дня за місцем знаходження сонця: *meridies* – південь, *полудень*; *oriens* – схід (сонця); *ortus* – схід (сонця); *occasus* – захід (сонця); *lux* – денне світло, *день*; *auroga* – вранішня (ранкова) зоря; *iubar* – схід сонця; *gallicinia* – крик півня, *світанок*: *Aproculamus nos circa gallicinia, luna lucebat tamquam meridie* (Petr. Satyr. 62, 4).- *Вирушили ми приблизно у той час, коли заспівали півні; місяць світив наче опівдні; antelucanum*-вранішня зоря, *світанок*; *diluculum* – передсвітаноків поря, *світанок*; *tenebrae* – темнота, *сутінки*, *птьма*; *luna* – місяць: ...non esse fas, germanos superare, si ante novam lunam proelio contendissent (Caes. V. Y., I, 50, 5) - ...і ось тепер кажуть, що германцям не судилося перемогти, якщо вони дадуть битву до настання молодика; *vigilia* – четверта частина ночі, *тривалість* якої змінювалася залежно від пори року; *час стояння на варті*; *нічна зміна* і т. п.

6. Лексико-семантична група назв пір року: *hiems* – зима; *ver* – весна; *aestas* – літо; *autumnus* – осінь. До цієї лексико-семантичної групи слід віднести також такі іменники: *vernium* – весняна пора; *aestus* – літня пора, *літо*; *autumnitas* – осіння пора; *осінній збір плодів*; *hibernum* – зимова пора, *зима*; *frigus* – холод, *холоднеча* (у pl. *frigores* – зима).

7. Лексико-семантична група назв днів тижня: *Solis dies* (*dies dominica*) – *недільний день*, *неділя* (*dominica in palmis* – *вербна неділя*); *dominicus* – *недільний день*, *неділя*; *Lunae dies* – *понеділок*; *Martis dies* – *вівторок*; *Mercurii dies* – *середа*; *Iovis dies* – *четвер*; *Veneris dies* – *п'ятниця*; *Saturni dies* (*sabbata, -orum; sabbatum*) – *субота* (*tricesima sabbata* – *велика субота*).

8. Лексико-семантична група назв місяців: *Januarius* – *січень*; *Februarius* – *лютий*; *Martius* – *березень*; *Aprilis* – *квітень*; *Maius* – *травень*; *Junius* – *червень*; *Julius* – *липень*; *Augustus* – *серпень*; *September* – *вересень*; *October* – *жовтень*; *November* – *листопад*; *December* – *грудень*. Сюди слід віднести назви місяців, які вживалися римлянами до реформи календаря: *Quintilis* – *квінтіліс*, *п'ятий* (якщо рахувати від березня) місяць римського року, перейменований на честь Г. Ю. Цезаря на липень); *Sextilis* – *секстіліс*, шостий місяць римського року (починаючи від березня), тобто *серпень* (*mensis Augustus* пізніше): “ante diem VII Kalendas Sextilis: in praedio Cumano, quod est Trimalchionis, nati sunt pueri XXX, puellae XL” (Petr. Satyr. 53, 1) “...за сім днів до календ секстілія у маєтку Трімальхіона, що поблизу Кум, народилось 30 хлопчиків і 40 дівчаток”. З цією лексико-семантичною групою слів тісно пов'язані такі лексеми: *Kalendae* – *календи*, у римлян – *перший день місяця*; *nonae* – *нони*, *п'ятий* або (у березні, травні, липні, жовтні) *сьомий день місяця*; *Jdus* (*Jduum*) – *іди*, *середина місяця* (*п'ятнадцятий день березня, травня, липня і жовтня і тринадцятий день решти місяців* (*pridie Idus Novembres* *напередодні листопадових ід, тобто 12-го листопада*).

9. Лексико-семантична група назв тривалих часових періодів щодо даного моменту: *antiquitas* – *стародавність*, *древність*; *sempiternitas* – *вічність*; *vetustas* – *старість*, *довголіття*; *довговічність*; *стародавність*, *давнина*, *старовина*, *древність*; *старовинність*; *vetustas* – *довголітній досвід*; *praeterita* – *минуле*, *колишнє*; *futurum, futura* – *майбутність*, *майбутнє*; *ventura* – *майбутнє*, *прийдеши*. Слід відзначити, що субстантивовані прикмет-

ники і дісприкметники praesens – *теперішній*, praeteritus – *минулий*, futurus – *майбутній* є “залишками” від сполучень зі словом tempus – *час* (in praesenti, e praesentibus – *за теперішніх умов*; brevi futuro proconsul – *у близькому майбутньому проконсул*): Scio piissime, non latere pietati tuae, qualiter utrumque usque praesens tempus pars obpraesserit inimica (G. Tur. hist. Fr., VII, 6) – *Я знаю, всечасний отче, що від твого ласкавого погляду не прихована та (обставина), як до теперішнього часу ворожа сторона шкодила нам.*

10. Лексико-семантична група назв вікових періодів розвитку становлення: infantia – *дитинство, дитячі роки*; puerilitas, pueritia – *дитинство, отрочтво*: ... ita ad hoc aetatis a pueritia fui, it omnis labores, pericula consueta habeam (Sall. Jug., LXXXV, 7).-... *із самого дитинства і до цього часу, що всі роботи (труднощі) і небезпеки я вважав звичним для себе; aetata – ніжний вік, дитинство; рання юність, отрочтво; adulescentia – юнацький вік, юність, молодість; iuventa – молодість, юність, юнацький вік (ab iuventa – замолоду); iuventus – юність, молодість; senecta – старість, глибока старість; senium – старість; senectus – старість, старечий вік; maturitas – зрілість, повноліття (ad maturitatem venire- досягти повноліття); aequalis – ровесник, одноліток; iuvenilitas – молодість, юність та інші.*

11. Лексико-семантична група назв за віком: infans – *дитина, немовля*; adulescens – *молода людина, юнак, юнка*; puella – *дівчина*; iuvenca – *молода дівчина*; puer – *хлопець, дитина*; iuvenis – *молода людина, юнак*; senex – *старший; стара*; avus – *дід*; proavus – *прадід, пращур*; proavia – *прабаба*; maiores – *діди, предки; старші (у значенні іменника)*; patres – *батьки, предки*. Se ita a patribus maioribusque suis didicisse, ut magis virtute contenderent, quam dolo aut insidiis niterentur (Caes. B. G., I, 13, 6) – *Від своїх батьків і предків вони навчались того, що у битвах слід більше покладатись на хоробрість, а не вдаватися до хитрощів і засідок.*

Іменники названих вище лексико-семантичних груп вживаються як з означенням, так і без означення. Узгоджені означення, подібно до іменників, залежно від семантики об'єднуються в групи. Аналіз узгоджених означень, що виступають в іменних лексико-семантичних групах з часовим значенням, дав змогу виділити в латинській мові такі лексико-граматичні групи слів зі значеннями:

1) повноти охоплення часового відрізка дією: totus, a, um – *весь, цілий, сукупний*; omnis, e – *весь, кожний*; multus, a, um – *глибокий, пізній (in multam noctem – до пізньої ночі); ранній: Ad multam noctem etiam ad impedimenta pugnatum est ... (Caes. B. G., I, 26, 3) – До глибокої ночі ішов бій також біля обозу...*

2) тривалості часового відрізка: brevis, e – *короткий, нетривалий, короткочасний*; longus, a, um – *довгий, тривалий, довгочасний; давній; затяжний; багаторічний*; certus, a, um – *певний, точний*; diuturnus, a, um – *тривалий, багаторічний, довгочасний*; exiguus, a, um – *короткий*; extremus, a, um – *останній, кінцевий; похилый*; longiturnus, a, um – *довготривалий, довгочасний*; longaevus, a, um – *багаторічний; похилый*; aeternus, a, um – *вічний; нескінченний*; sempiternus, a, um – *вічний*.

3) співвіднесеності з певними (точними) відрізками часу: triduanus, a, um – *триденний*; novendialis, e – *дев'ятиденний*; quadrimestris, e – *чотиримісячний*; bimestris, e – *двомісячний*; trimestris, e – *тримісячний*; quinquemestris, e – *п'ятимісячний*; cotidianus, a, um – *щоденний*; annualis, e – *річний; найнятий на рік*; annuus, a, um – *річний, щорічний*; trimatus, a, um – *трирічний (вік)*; trimus, a, um – *трирічний*; biennis, e – *дворічний*; triennis, e – *трирічний*; bimatus, a, um – *дворічний вік (про тварин і рослин; згодом також про дітей: pueri a bimatu et infra; pueri intra bimatu – діти у дворічному віці)*; bimulus, a, um – *дворічний*; bilustris, e – *що триває дві п'ятирічки; десятирічний (bellum)*; octennis, e – *восьмирічний*; decennalis, e – *десятирічний і т. п.*

4) послідовності часових відрізків із підгрупами:

а) praeteritus, a, um – *минулий*; superior, ius – *попередній, минулий* (in superiore vita – *у минулі (попередні) роки життя*; aetas superiorum – *минуле, минувшина*; superiore nocte – *минулої ночі*);

б) praesens, entis – *теперішній, сьогоднішній*; contemporaneus, a, um – *сучасний*;

в) futurus, a, um – *майбутній, прийдешній, наступний*;

г) порядкові числівники: primus – *перший*; secundus – *другий* (secundo lumine – *на другий день*); tertius, a, um – *третій* (Saturnalibus tertiis – *на третій день Сатурналії*), quartus, a, um – *четвертий і т. д.*: His rebus pace confirmata, post diem quartum, quam est in Britanniam, ventum, naves XVIII, de quibus supra demonstratum est..., ex superiore portu leni vento solverunt (Caes. B. G., IV, 28, 1). – *Коли таким чином мир був укріплений, на четвертий день після прибуття в Британію ті вісімнадцять кораблів..., вийшли при слабкому вітрі із верхньої гавані.*

Слід відзначити, що числівник primus, a, um – *перший* вживається переважно у стійких словосполученнях: primo anno – *на початку року*; prima luce – *на світанку*; prima luna – *під час нового (молодого) місяця; на молодик*; prima nocte – *з настанням ночі*; primo adventu – *одразу після прибуття і т. п.*

5) розташування у часі: segrus, a, um – *пізній; зрілий, немолодий*; profundus, a, um – *глибокий; густий* (tenebrae profundae – *густі сутінки*); altus, a, um – *ви сокий; пізній; глухий; глупий*; (nocte alta – *у глуху ніч*); intempestus, a, um – *глибокий, пізній; obscurus, a, um – темний*: Ac primo, obscura nocte, postquam haud procul inter se errant, strepitu velut hostes adventare, alteri apud alteros formidinem simul et tumultum facere (Sall. Jug., L III, 7) – *На початку, внаслідок темної ночі, коли одні були вже недалеко від інших, через шум, що вказував на те, що ворог наближається, усе це викликало страх і тривогу.*

б) Співвіднесеності з різними часовими відрізками:

а) частинами доби: sublucanus, a, um – *досвітній, передсвітанковий*; antelucanus, a, um – *що відбувається або триває до світанку; досвітній; передсвітанковий* (tempus; cantus gallorum); diurnus, a, um – *денний*; nocturnalis, e – *нічний*; nocturnes, a, um – *нічний*; antemeridianus, a, um – *передполудневий, дообідній; вранішній* (ambulatio); meridianus, a, um – *обідній*; postmeridianus – *післяобідній, пополуденний*; hodiernus, a, um – *сьогоднішній; нинішній*; postridianus, a, um – *завтрашній*; hesternus, a, um – *учорашний і т. п.*

б) порами року: hibernus, a, um – *зимовий*; hiemalis, e – *зимовий*; vernus, a, um – *весняний*; aestivus, a, um – *літній*; autumnus, a, um; autumnalis, e – *осінній*

в) місяцями: Augustus, a, um – *серпневий* (Kalendae, Idus); September, bris, bre – *вересневий*; December, bris, bre – *грудневий* (libertas Decembris – *свобода, яку дають грудневі Сатурналії*) та інші.

7) співвіднесеності з погодою: imbrifer, fera, ferum; pluviosus, a, um – *дощовий*; frigidus, a, um – *холодний* (frigidus annus = hiems); asper, era, erum – *суворий* (hiems); subnubilus, a, um – *хмарний; похмурий*; calidus, a, um – *теплий, гарячий, спекотний* (dies calidus – *спекотний день*) та інші;

8) співвіднесеності з віком: infantilis, e – *дитячий*; puerilis, e – *дитячий, отроцький*; iuvenalis, e; iuvenilis, e – *юнацький*; matures, a, um – *зрілий*; senilis, e – *старечий*; vetus, eris – *старий, старечий і т. п.*

9) співвіднесеності із станом людини і тварин: somniculosus, a, um – *сонний; сонливий*; в'ялий, млявий; somnolentus (somnulentus), a, um = somniculosus, a, um; somniosus, a, um – *сонний, сонливий*; semisomnus, a, um – *заспаний; сонний*; vigil, ilis – *який (що) не спить*;

нічний; що горить усю ніч; непогасний; що горить вічно; *vigilax, acis* – який (що) не спить; пильний (*canis*); *noctuabundus, a, um* – що мандрує (іде) пізно уночі; *noctulucus, a, um* – який (що) не спить (уночі); *noctivagus, a, um* – що блукає ночами (*currus, sc. Phoebus*); *noctuinus, a, um* – совиний, сов'ячий та інші;

10) характеристики кольору: *candidus, a, um* – білий, білосніжний; ясний, яскравий, світлий; осяйний; сонцясяйний, променистий; радісний; безхмарний; погідний; безтурботний (*nox; hora*); *niger, gra, grum* – чорний; темний; густий; *aureus, a, um* – золотий (перен. *saeculum* – вік) *aetas aurea* – золотий вік; *caeruleus, a, um* – голубий, блакитний, лазуровий; темного кольору, темний (*nox; nubes*); *albus, a, um* – ясний, світлий; чистий і т. п.

Найзагальнішим протиставленням у системі часових конструкцій є бінарна еквіполентна опозиція *одночасність* – *різночасність* дії й часового моменту. Перший член цієї опозиції об'єднує конструкції прямого часу. Вони позначають дію, що відбувається в один із моментів або протягом часового відрізка, названого залежним словом. Другий член опозиції охоплює конструкції відносного часу. Вони називають дію, що реалізується за межами часового відрізка, не одночасно з ним, пор., наприклад: *Consulatus quattuor gessit, primum ex Kalendis Juliis per duos menses, secundum ex Kalendis Januariis per XXX dies, tertium usque in Idus Januarias, quartum usque septimum Idus easdem* (Suet. Cal. 17) – *Консулом він був чотири рази: перший раз – від липневих календ протягом двох місяців; другий раз – від січневих календ протягом тридцяти днів; третій раз – до січневих ід; четвертий раз – до сьомого дня перед січневими ідами.*

Отже, категорія темпоральних відношень представлена в латинській мові добре сформованою системою значень лексико-семантичних груп. Саме лексичний час є важливим компонентом лінгвістичного часу. У системі лексичного часу найбільш експліцитно відображається зв'язок мовного часу з категорією фазисності, кількості, якості, ритму. Це дає можливість співвіднести це семантичне поле з іншими мікросистемами (наприклад, просторовою).

Виразальні можливості лексичного часу багатші ніж граматичного: сама по собі дієслівна форма виявляється не в змозі передати часову орієнтацію, для цього потрібні темпоральні засоби контексту.

Тонка й точна диференціація у сфері часових відношень досягається завдяки спільній участі граматичних форм часу і лексичних показників темпоральності. Часові відношення здебільшого передаються за допомогою тих самих приєменниково-відмінкових форм, що й просторові. Однак у межах часових відношень виразно виявляється лише одне просторове протиставлення – дистантність і контактність розташування чи переміщення. Саме з цим протиставленням асоціюється найголовніше протиставлення темпоральних відношень *різночасність* і *одночасність* реалізації дії щодо часового відрізка.

1. Ардентов Б. П. Лекции по спецкурсу “Выражение времени в русском языке”. Кишинев, 1975. 2. Бондарко А. В. Вид и время русского глагола. М., 1971/ 3. Всеволодова М. В. Способы выражения временных отношений в современном русском языке. М., 1975. 4. Звонська Л. Л. Генеза парадигми темпоральності у давньогрецькій мові. К., 2005. 5. Іваненко З. І. Система приєменникових конструкцій адвербіального значення. К.; Одеса., 1981. 6. Сенів М. Г. Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови): Монографія. Донецьк, 1997. 7. Содомора А. О. Час у поезії Горация.// Іноземна філологія. Львів, 1977. Вип.45.

Список умовних скорочень

1. Caes. V.G. – Caesaris C.I. Commentarii rerum gestarum\ Edidit O. Seel.- Lipsiae: Teubner, 1977.- Vol.1.-CXXII,353p. 2. Petr. Satyr.- Petronii Arbitri Saturicon\ Introduc., ed. critica e commento di C. Pellegrino. Roma: Ateneo, 1975.-459p. 3. Sall. Iug.- Sallusti C.C. Bellum Catilinae. Bellum Iugurthinum: Ex historiis quae exstant oratione et epistulae \ Nach der Ausg. Von Linker – Klmschal ьr den Schul-gebrauch bearb. von F.Perschinka.- Wien: Gerold, 1902.-VII, 191p. 4. Suet. Cal.; Claud.- Suetoni T.C. Quae supersunt omnia\ Recensuit C.L. Roth. Editio stereotypa. Lipsiae: Teubner, 1904. CIV, 357p. 5. Gr. Tur. hist. Fr.- Turonensis G. Opera\ Ediderunt W. Arndt et Br. Krusch.- Hannoverae: Hahniani, 1884. VIII, 450p.

**ПРЕДЛОЖНЫЕ И БЕСПРЕДЛОЖНЫЕ КОНСТРУКЦИИ
С ВРЕМЕННЫМ ЗНАЧЕНИЕМ В ЛАТИНСКОМ ЯЗЫКЕ**

Михаил Сенив

*Донецкий национальный университет
ул. Университетская, 24, Донецк, 83055, Украина
e-mail: elensav@mail.ru*

Исследованы предложные и беспредложные конструкции, передающие временные отношения в латинском языке. Рассмотрены лексико-семантические группы с временным значением. Выяснено, что в системе лексического времени наиболее эксплицитно отражается связь языкового времени с категорией фазисности, количества, качества, аспектуальности, а также с понятиями меры, нормы, ритма. Это дает возможность соотнести семантическое поле темпоральности с другими микросистемами (например, пространственной).

Ключевые слова: латинский язык, предложные и беспредложные конструкции, темпоральность.

**PREPOSITIONAL AND PREPOSITIONLESS CONSTRUCTIONS
WITH THE MEANING OF TIME IN LATIN**

Mykhailo Seniv

*Donetsk National University
24, Universytetska St., 83055 Donetsk, Ukraine
e-mail: elensav@mail.ru*

Prepositional and prepositionless structures that denote temporal relations in Latin are studied with a particular emphasis on their denoting the meaning of temporality. The relatedness of tense forms to such notions as phrase, number, quantity, aspect and measure is revealed showing an intricate interplay between temporality and characteristics of space.

Key words: Latin, prepositional and prepositionless structures, temporality.

Стаття надійшла до редколегії
9.05.2010 р.

Статтю прийнято до друку
5.09.2010 р.